

2019/2020

Катышуучунун коду
Код участника

Кыргыз Республикасынын
Билим берүү жана илим
министрлигү

Министерство
образования и науки
Кыргызской Республики

БИЛИМДИ БААЛОО ЖАНА ОКУТУУ УСУЛДАРЫ БОРБОРУ
ЦЕНТР ОЦЕНКИ В ОБРАЗОВАНИИ И МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ
CENTER FOR EDUCATIONAL ASSESSMENT AND TEACHING METHODS

Респубикалык олимпиаданын II (райондук) этабы

Кыргыз тили жана адабияты

(орус класстары үчүн)

1-күн

Фамилиясы/ Фамилия		Аты/Имя	
Атасынын аты/ Отчество			
Мектеби/Школа		Айылы/ Село	
Району/Район		Шаары/ Город	
Облусу/Область			
Телефону/ Телефон			
Мугалими жөнүндө маалымат/ Сведения об учителе			
Мугалиминин ФАА/ ФИО учителя			

НУСКАМА

1-күн. Текст менен иштөө: талдоо. Текст менен иштөөгө 4 saat берилет. Окуучуларга адабий текст жана ага карата бир нече суроо берилет.

Текст менен иштөөдө эмнелерге көңүл буруу керек:

- берилген суроого так жана толук жооп берүү;
- синтаксистик синонимия жолу менен текстте айтылгандарды кайра кайталабоо;
- тексттен мисал келтириүү менен өз оюн далилдеп берүү;
- адабият теориясында кездешүүчү түшүнүктөрдү көрсөтүп берүү;
- көркөм сөз каражаттарынын текстте аткарған кызматын түшүндүрүп берүү ж.б.у.с.

Тил жагынан окуучу

- бай сөз запасын;
- грамматикалык конструкцияларды түрдүүчө колдоно билүү жөндөмдүүлүгүн ж.б.у.с. көрсөтөт.

Олимпиада тапшырмаларынын аткарылышынын башкы критерий – өз алдынчалык.

Олимпиадада телефон чалууларга жана социалдык тармактардагы коммуникацияга, олимпиада катышуучулары тарабынан тапшырмалардын талкууланышына жана ортот аткарылышына тыюу салынат. Бул шарттар бузулганда, окуучу олимпиада катышуучуларынын курамынан чыгарылат.

Тапшырмаларды ортот аткаруу же көчүрүү фактылары байкалган иштер, аткарылган тапшырмалардын сапаты жана санына карабастан, «0» деген упай менен бааланат.

Эгер иш кайра айтылган же көп бөлүгү кайра көчүрүлгөн комментарийсиз баштапкы тексттен гана турса, анда ал иш **нөл упай менен бааланат**.

Упай
Баллы

Катышуучунун коду
Код участника

Кыргыз тили жана адабияты боюнча райондук / шаардык олимпиаданын тапшырмалары
(орус классстары үчүн). **1-күн.**

Аткаруу убактысы: 4 saat

1-тапшырма. Ж. Мавляновдун “Нан” аттуу повестинен алынган үзүндүнү күнт коюп окуп чыккыла жана ага карата берилген суроолорго кыска, так жооп бергиле.

...Эки күндөн кийин колхоздогу курулуш бригадасы кезек боюнча булардын үйүнө келмек. Ошондуктан Жаныбек менен Жеңишбек бүгүн эски үйдү бузуш үчүн жумушка барбай калышкан.

Жеңишбек – Жаныбектин улуу агасы Сарымсактан калган жалгыз түяк. Майкечен ал там башында мизи ейдө карап жаткан экинчи кетменди ала койду да, күнгө күйгөн билек-булчундары түйүлө калып, ары-бери тултундады. Түшкө дейре бир үйдүн төбөсүн тизеден келген кара чирик саман аралаш топурактан экөө араң арылтышты. Экинчисинин үстүн жарымдаган кезде Жаныбек кууш мандайынан мончоктогон терди жени менен шыпира аарчынып, анан тамеки тутантты.

...Үстүн жука топурак капитаган тегерек нерсенин үстүнө барып тийгенде гана, папиростун күлгө айланган жагы үзүлүп кетти. “Тегерек нерсе эмне болду. Кичинебизде апам бизге аш куюп берчү кара аяк эмеспи? Аякка окшобойт. Те тамдын төбөсүнөн түшкөн кесектин калдырканы бекен?...”. Кандайдыр бир сезим Жаныбектин жүрөгүн жанып өттү: Нан!.. Баягы нан!..

Муунган кишидей анын добушу каргылданып чыкты. Додолонгон топурактын үстүнө так секирген Жаныбек алигини кош колдоп ала койду да, бетиндеги топуракты үйлөп жиберип, бооруна кысты. Чын эле нан экен!..

Муну Айсалкын жеңем кантип унутуп койду?

Бул үйдүн акыр-чикирин өзү баш болуп жыйнаштырбады беле? Кантип нанды унутуп калды? Же “ырымдалганы менен не пайда берди, андан көрө топурак алдында тапталып калганы артык эмеспи”, – деп, атаяылап таштады бекен? Андай болууга тийиш эмес эле. Далай жылдан бери ушул үйдүн шыбында ак калтага илинип турчу бу нанды бапестеп, бетин жөргөмүштүн желесине бастыrbай, маңар байлатпай апам өлгөндөн бери сактап келаткан өзү эмес беле?

Жаныбек азыр бооруна кысып турган нандын четинен үч жери кетилген. Анын экөө – улуу агаларынын тиши тийген жер. Үчүнчүсү – өзүнүкү.

Бу нанды Бұбұш апа өзү жаап, өз колу менен биринчи жолу тун баласы Сарымсак кан майданга жөнөп жатканда ат жалына сунган: “Четинен тиштеп кой, балам! Ылайым тузнасибин өз үйүнөн бујорсун!”.

Ушул тилек менен экинчи уулу Асылбекти, кийинчөрээк Жаныбегин атказган. Жок, эненин тилегениндөй болбой калды. Ал тилек кылгандай Сарымсак менен Асылбек кайрылып келип, эне колу сунган алиги нандан тиштебей калышты. Урушка жетпей кенже баласы Жаныбек гана кайрылып, бул үйдөн кайра даам татты, бирок аны эне көрбөй калды. Жеңиш жылды төрт жыл бою жол тиктеген анын көзү түбөлүккө жумулган болчу.

Агалары менен энесинин ал эстелиги бут астында тепселип калганын көргөн Жаныбектин каңырыгы түтөй түштү: апасынын, уялаштарынын жыты ушул нанда сакталып калгандай аны бетине кармап, жыттай берди эле, көз жашы чаңдуу жүзүнөн төмөн көздөй из салды. Ушул кезде нары жактан суу ичип чыккан Жеңишбек агасынын абалын көрүп селт этти...

Эки жарым айдан кийин ак калтага салынган нан жаны үйдүн шыбынан кайра орун алды.

1. Аңгеменин темасы кандай?

2. Аңгеменин көркөм маселеси кандай?

3. Эмне үчүн аңгеме “Нан” деп аталат?

4. Аңгемедеги кайсы окуя чыгарманын темасын ачып берет?

5. Чыгарманын чечилиши кайсы сүйлөм аркылуу берилген?

6. Бүбүш апа эмне үчүн уулдарына нан тиштеткен?

7. Айсалкын эмне үчүн “Ырымдалганы менен не пайда берди, андан көрө топурак алдында тапталып калганы артык эмеспи” деп ойлонгон болушу мүмкүн?

8. Аңгеменин башкы каарманы ким?

9. Айсалының кандай аялдын образын чагылдырган?

10. Жалғыз түяк жана кан майдан сөз айкаштары эмне деген маанилерди туюндурат?

11. Чыгармада маанилик жактан бирдей сүйлөмдөрдүн жардамы менен түзүлгөн градация кубулушу бар. Булар кайсы сүйлөмдер жана алар кайсы ойду, сезимди, маселени ачып берүү учун колдонулган?

2-тапшырма. Салижан Жигитовдун “Элегия” аттуу ырын күнт коюп окуп чыккыла жана ага карата берилген суроолорго кыска, так жооп бергиле.

Уйгу-туйгу шамалдуу күз түнүндө
Уктай албай кыйналам чоочун үйдө.
Теректери шуулдап шоокум салат
Терезеден калдайган тоо түбүндө.

Жалбырактар жабыла үн чыгарып,
Жаны тынбай күйүттүү күү чыгарып
Шуу-шуу этет качырып уйку күшүн,
Шуу-шуу этет көнүлдүн тынчын алыш.

Шуулдаба, терегим, теректерим,
Шуулдасаң, эсиме келет менин:
Өткөн күндүн өчүнкү элестери,
Өмүрүмдүн өкүттүү белестери.

Шуулдаба, терегим, теректерим,
Шуулдасаң, ыйлагым келет менин...

Тоо койнунда кысылган кыштагымда,
Там-ташы бар түзөндүн төш жагында
Туарар эле шуулдап миң түп терек
Тигип койгон атакем жаш чагында.

Оо, мен анда бактылуу бир баламын,
Оюн, күлкү, көпөлөк – уулаганым.
Уктаганым байкабай калар элем
Угуп жатып теректер шуулаганын,
Убайымдуу алдейлеп ырдаганын.

Шуулдаба, терегим, теректерим,
Шуулдасаң, ыйлагым келет менин...

Каргадайдан бирге өскөн моюндашып,
Кайран агам экөөбүз коюндашып,
Уктап жатсак, теректер ойготчу эле
Желбиреген жел менен шыбырлашып,
Жашыл көркүн жай гана шуулдатып.

Шуулдаба, терегим, теректерим,
Шуулдасаң, ыйлагым келет менин...

Апам өлүп, артынан атам ооруп,
Айыкпаган дартынан каза болуп,
Ошондо да теректер шуулдаган
Коштошкондой көрүнөө капа болуп,
Кошок айтып жаткандай созолонуп.

Шуулдаба, терегим, теректерим,
Шуулдасаң, ыйлагым келет менин...

Өтүп барат бул заман зуулдаган,
Өтүп барат зуулдап улув заман,
Кайрандарым, а силер жатасыңар
Терек муңун туйбастан шуулдаган.

Кадиги жок болсо да бир өлүшүм,
Кайсы күнү өмүрүм түгөнүшүн
Капарга албай жүрөмүн, кайрандарым,
Терек күүсүн эшитип силер үчүн.

Шуулдаба, терегим, теректерим,
Шуулдасаң, ачышып каректерим
Шуу үшкүрүп ыйлагым келет менин!..

1. Ырдын темасы кандай?

2. Ырдын көркөм идеясы кандай?

3. Эмне үчүн ыр “Элегия” деп аталат?

4. Ырдын түзүлүшү кандай?

5. Ырда уйкаштыктын кайсы түрлөрү колдонулган?

6. Ырда кандай символдор орун алган?

7. Автор ырында сүйлөмгө грамматикалық жактан мүчө боло албаган сөздөрдүн кайсынысын көбүрөөк колдонгон?

8. Ырдын көркөм кеп өзгөчөлүктөрү тууралуу маалымат бергиле.

9. Жогорудагы эки чыгарманы салыштырып, экөөнүн ортосундагы жалпылыктарды жана айырмачылыктарды көрсөтүп бергиле.